

COLECTIONARUL ROMAN

revistă gratuită pentru colecționari

Tugra – Semnătura Sultanului
autor: Ing. Dorel Bălăiță

Notgelduri emise pe teritoriul României între 1914-1918
autor: Ing. Aldor Balazs

RESTITVTOR REIP la Sirmium
autor: Andrei Bontaș

Moneta lui Cuza-Vodă (articol publicat in BSNR XVI)
autor: Victor N. Popp

Monetăria de la Sibiu în timpul lui Matei Corvinul
autor: Ing. Aldor Balazs

redacție:

Aldor Balazs, Dorel Bălăiță, Mihai Mureșan

iulie 2008

Tugra –Semnatura sultanului

autor:
ing. Dorel Bălăiță
Onesti-Bacau

Pentru cei mai puțin familiarizați cu monedele otomane turaua sau tugra (asa cum apare în literatura straina de specialitate) este acea imagine formata din linii curbe intersectate într-un mod abscons dar elegant și misterios pentru un european necunoscător al limbii și scrierii arabe, care apare pe aversul pieselor turcesti începând cu secolul XV.

În Imperiul Otoman tura/turaua/tugra este de fapt monograma/emblema/semnatura sultanului care conține informații suficiente pentru identificarea exactă a emitentului. Turaua se aplica pe acte și pe monede pentru a le autentifica. Ea conține numele sultanului, al tatălui sau precum și o formulă augurală de cele mai multe ori « întotdeauna victorios ».

Turaua nu era caligrafiată de sultan, așa cum am fi tentați să credem, existau persoane (numite « nisanci », « tughakesh » sau « tughranuvis ») care se ocupau special cu ortografierea acesteia.

Primul sultan care a folosit tugra a fost cel de-al doilea sultan a otomanilor, Orhan Gazi. Modul în care au fost scrise numele primilor doi sultani, Osman și Orhan, în prima tugra, au constituit mai târziu scheletul viitoarelor tugra.

Inițial, tugra era utilizată doar pe acte oficiale (firmene, ordine ale sultanului etc), iar mai târziu aceasta a început să fie aplicată pe monede, steaguri, monumente oficiale, timbre, corabii etc ca un simbol al suveranității. Tot ca simbol al forței și suveranității tugra nu era trecută la sfârșitul documentelor ci la început.

Pe monede tugra a început să apară în vremea lui Suleyman Emir (805-813 AH / 1402-1411) unul din fiii lui Bayazid I care s-au luptat pentru tron în perioada interregnelui -1402-1413.

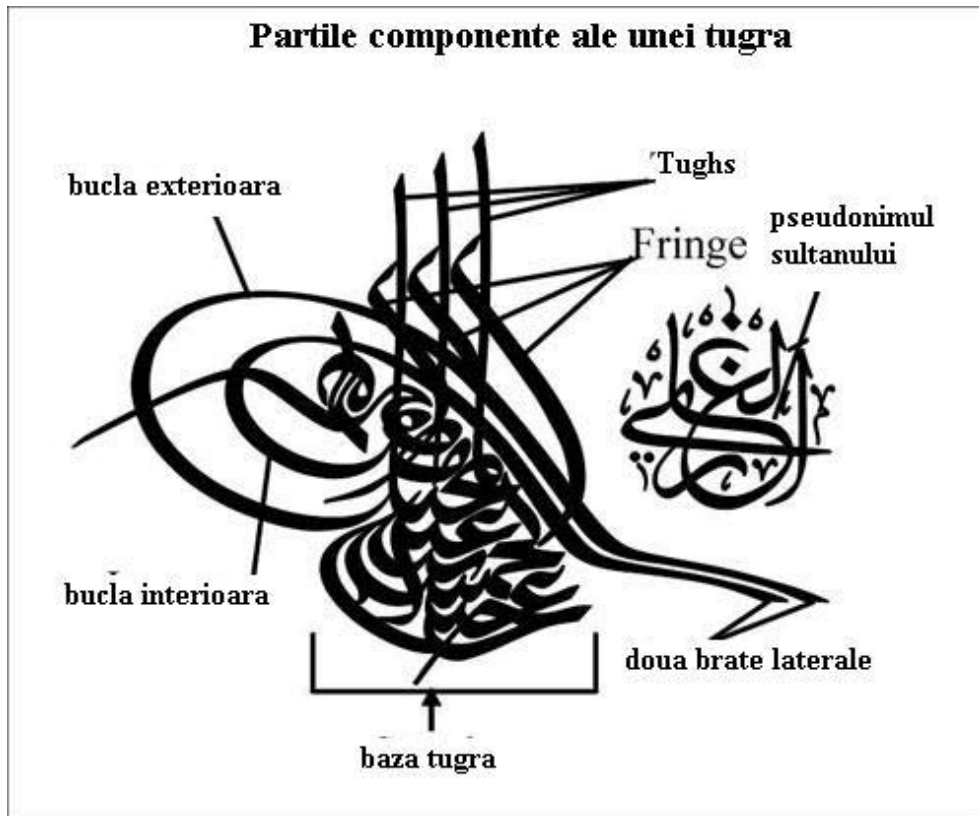
Turaua lui Suleyman Emir -cel care a aplicat-o prima data pe o akchea (806AH)
Inscripția din tugra: "Emir Suleyman bin Bayazid"

Partile componente ale unei tugra sunt prezentate în imaginea de mai jos.

Colecționarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

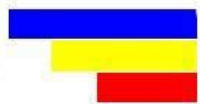

- Baza- contine textul cel mai important al turalei.
- Buclele, in araba beyze- sunt doua curbe elipsoidale in partea stinga a turalei si reprezinta cele doua mari (Marea Neagra si Marea Mediterana) peste care stapineau turcii.
- Tughs- sunt trei extensii in partea superioara a turgrei, ca la litera araba « alif ». Acestea nu sunt intotdeauna litera alif. Uneori nu semnifica nici o litera. Cele trei tughs simbolizeaza cele trei continente peste care Imperiul Otoman era stapin (Asia, Europa si Africa).

Nota : Cele doua bucle si cele trei tughs sunt intilnite in formele mai evolute ale turgrei.

- Flamurile ca niste curbe de linga tughs sunt numite « zulfe » (fringe in araba).
- Cele doua brate laterale incep de linga bucelele din stinga si ajung pina in dreapta turgrei.
- La unele turga in partea dreapta sus poate sa apara si un pseudonim al sultanului, cum ar fi « El Ghazi » adica « Victoriosul » sau « Reshat ».

Pe unele din monedele lui Abdul Hamid II (1293-1327/1876-1909) apare in dreapta sus linga tura inscriptia « el Ghazi », iar la Muhammad V sau Mehmed Resad V (1327-1336/1909-1918), in acelasi loc este gravat cuvintul « Reshat ».

Colectionarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

Abdul Hamid II (1293/1327)
10 Kurus, 1293/23

Mehmed Resad V (1327-1336)
500 Kurus, an 3, Au

Unii sultani (Mustafa III, Abdul Hamid I, Selim III) au avut in timpul vietii mai multe “editii” de turale, acestea diferind foarte putin intre ele si in general in partea de jos a inscriptiei. In cazul sultanului Selim III (1203-1222/1789-1807) diferentele intre cele doua tipuri de turale sunt cele prezentate in imaginea de mai jos:

Selim III (1203-1222/1789-1807)

Prima tuga cu inscriptia:
Han Selim bin Mustafa al-Muzaffer Dai'ma

A doua tuga cu inscriptia:
Selim Han bin Mustafa al-Muzaffer Dai'ma

Prima tura apare pe monedele din perioada 1203-1212/1789-1798, cind sistemul monetar otoman era bazat pe un piastru cu greutatea de circa 19,20 g, iar a doua tura se regaseste pe monedele din perioada 1216-1222/1801-1807, cind piastru ajunge la o greutate de cca 12,80 grame argint.

Pentru a ne face o idee despre ce este scris (si cum este scris) intr-o tuga vom lua exemplul turalei lui Selim III, ale carui monede se gasesc destul des pe piata de la noi. Iata cum arata tuga lui Selim III pe o moneda, piesa de 2 piastri.

Colecționarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

1203/2 Islambul, 2 Piaster,
Selim III. 1203-1222 (1789-1807)

În imaginea de mai jos se poate vedea ce și cum este scris în acest frumos “arabesc”. Imaginea este preluată de pe site-ul <http://www.tugra.org/> unde sunt descrise turgrele tuturor sultanilor, precum și multe alte informații utile pasionaților de monede otomane.

La majoritatea turalelor textul scris este următorul: numele sultanului “han bin” numele tatălui sultanului- “el-muzaffer dai’ma”. Traducerea ar fi: Sultanul X fiul sultanului Y întotdeauna victorios.

Selim

Selim

han

han

bin

fiul lui

Mustafa

Mustafa

el-muzaffer daima

întotdeauna victorios

(tamamlayıcı işaretler)

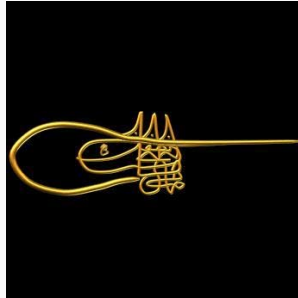

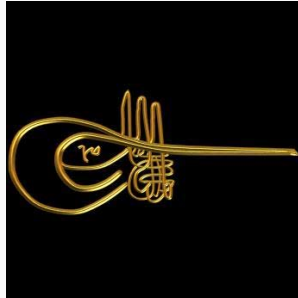
semn complementar

Colecționarul Român

Numărul 12, 20 Decembrie 2007

Sultanii Imperiului Otoman și tugrele acestora

Nume sultan	Foto	Tugra	Nume sultan	Foto	Tugra
1.Osman I Gazi fiul lui Ertuğrul 694-724/ <u>1281</u> – <u>1326</u>		Nu a avut tugra	5.Mehmed I Çelebi Kirisci/ Călăul fiul lui Baiazid I 816-824/ <u>1413</u> – <u>1421</u>		
2.Orhan Gazi fiul lui Osman 724-763/ <u>1326</u> – <u>1359/1360</u>			6. Murad II 824-848/ 1421– 1451 fiul lui Mehmed I		
3.Murad I Hüdavendigâr (Dumnezeul) fiul lui Orhan Ucis în lupta de la Kossovopolje 763-791/ <u>1360</u> – <u>1389</u>			7. Mehmed II el-Fatih		
4.Biazid I Ildârâm/ Fulgerul fiul lui Murad I Luat prizonier în lupta de la Ankara 791-805/ <u>1389</u> – <u>1402</u>			8.Biazid II 886-918/1481 – 1512 fiul lui Mehmed II/ Detronat de fiul său Selim		

Colecționarul Român

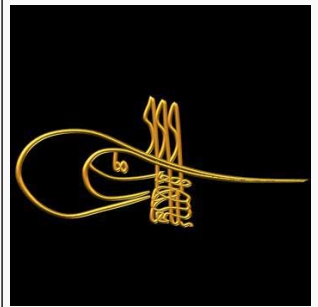
Numărul 15, Iunie 2008

1402 – 1413

Interregn

Luptele dintre fiii lui Baiazid I: Suleiman, Isa, Musa, Mehmet ș.a.

9. Selim I
Yavuz

Nume sultan	Foto	Tugra	Nume sultan	Foto	Tugra
10. Suleiman I <i>Kanuni, Muhteşem (Legiuitorul, Magnificul)</i> fiul lui Selim I 926-974/1520 – 1566			14. Ahmed I 1012-1026/ 1603–1617 fiul lui Mehmed al III-lea		
11. Selim II 974-982/1566 – 1574 fiul lui Suleiman I			15. Mustafa I 1026-1027/ 1617–1618 Prima domnie fiul lui Mehmed al III		
12. Murad III 982-1003/1574 – 1595 fiul lui Selim al II-lea			16. Osman al II-lea (Detronat și ucis) 1027-1031/ 1618–1622 fiul lui Ahmed I		

Colecționarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

<p>13. Mehmed III</p> <p>1003-1012/ 1595-1603</p> <p>fiul lui Murad al III-lea</p>			<p>17. Mustafa I</p> <p>1031-1032/ 1622-1623</p> <p>(A doua domnie).</p>		
---	--	--	---	--	--

Nume sultan	Foto	Tugra	Nume sultan	Foto	Tugra
<p>18. Murad IV</p> <p>1032-1040/ 1623-1640</p> <p>fiul lui Ahmed I</p>			<p>22. Ahmed al II-lea</p> <p>102-1106/ 691-1695</p> <p>fiul lui Ibrahim I</p>		
<p>19. Ibrahim I Detronat și ucis</p> <p>1040-1058/ 1640-1648</p> <p>fiul lui Ahmed I</p>			<p>3. Mustafa II-lea</p> <p>106-1115/ 695-1703</p> <p>fiul lui Mehmed al IV-lea - Detronat.</p>		
<p>20. Mehmed IV (<i>Dördüncü, Avcı /Al patrulea, Vânătorul</i>) Detronat -fiul lui Ibrahim I</p> <p>1058-1099/ 1648-1687</p>			<p>4. Ahmed III-lea</p> <p>115-1143/ 703-1730</p> <p>abdică orțat fiul si Mehmed IV-lea</p>		

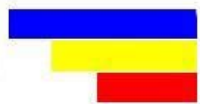

Colecționarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

<p><u>21.Suleiman al II-lea</u> 1099-1102/ <u>1687-1691</u> fiul lui Ibrahim I</p>			<p><u>5.Mahmud</u> 1143-116/ <u>730-1754</u> fiul lui Mustafa al II-lea</p>		
--	--	--	---	--	--

Nume sultan	Foto	Tugra	Nume sultan	Foto	Tugra
<p><u>26.Osman al III-lea</u> fiul lui Mustafa al II-lea</p> <p>1168-1171/ <u>1754-1757</u></p>			<p><u>30.Mustafa al IV-lea</u> 1222-1223/ <u>1807-1808</u> Detronat.</p> <p>fiul lui Abdul Hamid I</p>		
<p><u>27.Mustafa al III-lea</u> fiul lui Ahmed al III-lea</p> <p>1171-1187/ <u>1757-1774</u></p>			<p><u>31.Mahmud al II-lea</u> 1223-1255/ <u>1808-1839</u> fiul lui Abdul Hamid I</p>		
<p><u>28.Abdul Hamid I</u> 1187-1203/ <u>1774-1789</u> fiul lui Ahmed al III-lea</p>			<p><u>32.Abdul-Medjid I</u> 1255-1277/ <u>1839-1861</u> fiul lui Mahmud al II-lea</p>		

Colecționarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

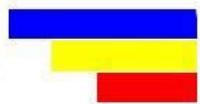
<p>29.Selim al III-lea 1203-1222/ 1789-1807 fiul lui Mustafa al III-lea</p>			<p>33.Abdul- Aziz 1277-1293/ 1861-1876 fiul lui Mahmud al II-lea</p>		
--	--	--	---	--	--

Nume sultan	Foto	Tugra	Nume sultan	Foto	Tugra
<p>34.Murad V Detronat. 1293/30 mai – 31 august 1876 fiul lui Abdul- Medjid</p>			<p>36.Mehmed V Numit și Mahommed al V-lea, Mehmed al V-lea Reşad (sau Reşat) sau Reshid Effendi. 1327-1336/ 1909-1918 fiul lui Abdul Medjid</p>		
<p>35.Abdul Hamid al II-lea Detronat. 1293- 1327/ 1876-1909 fiul lui Mahmud al II-lea</p>			<p>37.Mehmed VI Nume original: Mehmed Vahdettin sau Vahideddin. Sultanatul este abolit. 1336-1341/ 1918-1922 fiul lui Abdul Medjid</p>		

(adaptare dupa http://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_sultanilor_otomani si <http://www.osmanli700.gen.tr/english/engindex.html>)

Bibliografie

1. http://www.metmuseum.org/explore/Tughra/tughra_read.html
2. <http://www.tugra.org/>
3. <http://www.osmanli700.gen.tr/english/album/tugrasindex.html>
4. Chester Krause; Clifford Mishler – Standard catalog of world coins 1601-1700; 1701-1800; 1801-1900; 1901-2000.
5. <http://www.osmanliparalari.com/>

Colecționarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

Notgelduri emise pe teritoriul României între 1914-1918 (II)

autor: Ing. Aldor Balazs

Primul război mondial, numit în acele timpuri și Marele Război, a dus la ruina economiei în majoritatea țărilor implicate în conflict. Moneda măruntă a dispărut repede din circulație în multe țări, iar soluția temporară adoptată a fost emiterea de notgelduri. S-au emis în principal notgelduri de hârtie, în nenumărate localități și mai mari, și mai mici, în majoritatea țărilor beligerante. Astfel de bilete valorice au fost emise deasemenea și de persoane private, industriasi sau proprietari de mici magazine.

Cele mai cunoscute notgelduri emise pe teritoriul României în această perioadă sunt probabil cele de la Suceava (dacă nu le socotim pe cele de la Cernăuți) dar există și o serie de alte localități care au emis astfel

de bilete, despre care se cunoaște destul de puțin.

În această modestă lucrare voi încerca să prezint câteva dintre aceste bilete, emise în localități românești care în aceea perioadă se aflau sub administrația Imperiului Austro-Ungar.

7. Orșova

Emisiune privată a farmacistului (Apotheker) Freyler Ferencz, unifață cu text bilingv maghiar/german, emise în 1915/16 (fără an). Pe avers apare într-un ornament numele farmacistului și localitatea, cu un număr de serie deasupra. Pe revers textul: „Ezen jegy átadójának fizetek .. fillért. Dem überbringer dieser Note bezahle ich .. Heller.” (Celui care prezintă acest bilet îi plătesc suma de .. helleri). Sub text cu semnatura farmacistului. Dimensiune: aprox. 60x40mm.

7.1.1. 10 filler/heller (1915/16). Pe hârtie verde, serie A, numere de serie cu steluță.

7.1.2. Ca mai sus, variantă de semnătură.

7.2.1. 20 filler/heller (1915/16). Pe hârtie roșie, serie B, cerc langa numerele de serie.

7.2.2. Ca mai sus, variantă de semnătură.

7.3.1. 50 filler-heller (1915/16). Pe hârtie albă, serie U, ancoră lângă numerele de serie. (Fig. 1)

7.3.2. Ca mai sus, variantă de semnătură.

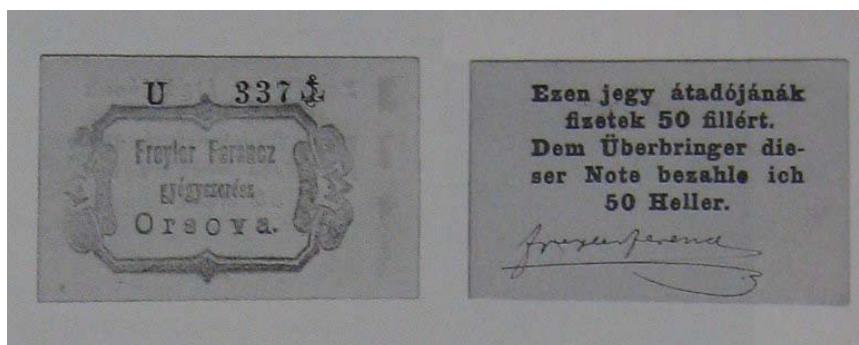
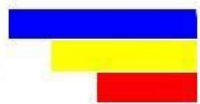

Fig. 1. 50 filler/heller Freyler Ferencz, Orsova

Colecționarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

Freyler Ferencz a devenit mai târziu, în 1922, vicepreședintele Uniunii Farmaciștilor din Transilvania și Banat, filiala Timiș, Torontal și Caraș-Severin. Dar n-a fost singura persoană privată care a emis bonuri valorice în această perioadă la Orșova. Se mai cunosc câteva bonuri cu o execuție simplistă, emise de firma lui Rusz Arpad, în 1916. Sunt unifață, cu text violet, în limba germană, bătute la mașină de scris și cu ștampila și semnătura de mână a lui Rusz. Numere de serie scrise cu mâna.

7.4. 10 heller (1916). Numere de serie scrise de mână, în roșu. (Fig. 2)

7.5. 20 heller (1916). Numere de serie scrise de mână, în negru.

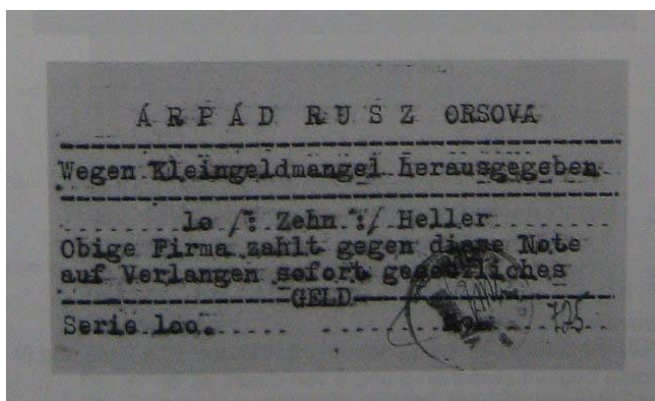

Fig. 2. 10 heller (1916) Rusz Arpad, Orșova

8. Petroșani

Emisiune privată a Direcției Miniere Salgotarjan (Salgotarjani Banyaiagazgatosag) din 1916, în limba maghiară, ambele fețe identice, cu semnăturile casierului și directorului minei. Mărime aprox. 102x62mm.

8.1.1. 10 filler Petrozsény (1916), pe hârtie galbenă, decorațiuni în violet, cu numere de serie. (Fig. 3)

8.1.2. Ca mai sus, dar fără numere de serie.

8.2.1. 50 filler Petrozsény (1916), pe hârtie albă, decorațiuni în violet, cu numere de serie.

8.2.2. Ca mai sus, pe hârtie galbenă.

8.2.3. Ca 8.2.1, dar fără numere de serie.

8.3.1. 1 korona Petrozsény (1916), pe hârtie

albastră, decorațiuni în violet, cu numere de serie.

8.3.2. Ca mai sus, dar fără numere de serie.

Există și exemplare cu supratipar pe două rânduri „Csakis a tarsulat belforgalmaban ervenyes / A penztarnal es elemtarnal bevalthato” (Numai pentru uz intern. – Se poate preschimba la casierie și la cantină).

Fig. 3. 10 filler (1916) Petroșani

9. Rădăuți

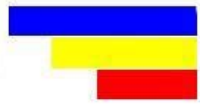
Emisiune a orașului Rădăuți din 1914, unifață, cu serie și număr scrise de mână. Pe revers cu ștampila casieriei orașului pe unele exemplare. Hârtie albă, dimensiune aproximativă 90x50mm.

9.1. 1 krone 12.09.1914 Rădăuți, cu ștampilă pe revers. (Fig. 4)

9.2. Ca mai sus, fără ștampilă pe revers.

Fig. 4. 1 krone 1914, Rădăuți

Colecționarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

10. Satu Mare

Emisiune privată a Societății de Credit Industrial și de Gospodărie (Ipari es Gazdasagi Hitelszovetkezet) din Satu Mare. Unifață, hârtie albă, perforată pe margine, mărime aproximativă 29x22mm.

10.1. 40 filler (1916) Ipari es Gazdasagi Hitelszovetkezet. (Fig. 5)

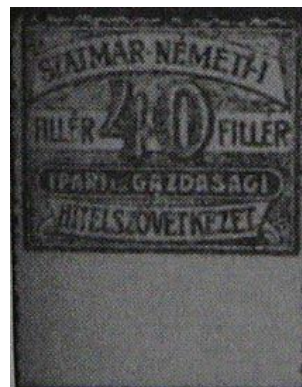

Fig. 5. 40 filler (1916) Ipari es Gazdasagi Hitelszovetkezet, Szatmar-Nemeti

Bibliografie

Keller Arnold – Das Notgeld von Oesterreich und Ungarn 1914 – 1916, Berlin 1962
Richter Rudolf – Notgeld Oesterreich, Oesterreich-Ungarn 1914 – 1918, Regenstauf 1996

MONETA LUI CUZA – VODA

Dreptul de a bate monete nu-l mai exercitau de mult Domnitorii nostri. <<Din secolul al XVII-lea tarile romane sa gasiauintr'un haos monetar; tot felul de monete streine inundasera pietile. In secolul al XIX-lea circulau cam 75 specii de monete>>¹⁾

Dupa cum ne spune regretatul membru onorific al societatii numismatice romane, academicianul Dr. C. I. Istrati in al sau studiu: *Primele insemne de distinctiuni si decoratiuni romane*, era <<o mare pacoste pe tara si cu monetele streine, variate, scurse din toate tarile, chiar mult mai departate ca cele vecine, si adesea mancate, bortelite si deformat, daca nu chiar calpe, de te mirai cum de mai aveau curs. Ar fi vrut Domnitorii sa bata iarsi bani ai tarei, dar cine sa le ingaduie, deoarece pana si posta era in mani straine. Mihalache Sturdza in Moldova si mai in urma G. Bibescu in Muntenia se gandira, ca ar fi mai nimerit a le controla cel putin valoarea banilor ce aveau curs in tara si pentru aceasta au facut mai

multe *pietre* de control. De aci la baterea monetei nu era departe>>²⁾.

Domnul Constantin Moisil, distinsul numismat, ne spune in al sau studiu: *Ion C. Bratianu si moneta nationala*³⁾, ca incercari de a bate moneta nationala, se facuse de cativa Domni romani din a 2-a jumătate a veacului al XIX-lea; dar ei au trebuit sa renunte din cauza ca Turcia, puterea suzerana, nu le ingadua exercitarea dreptului monetar.

Domnitorul, care a infaptuit unirea munteniei cu Moldova si care a reusit sa asigure Principatelor-Unite, o situatie demna fata de puterea suzerana, a cautat prin toate mijloacele ce-i stateau la dispozitie, sa afirme, ca tara este cu totul autonoma.

Dintre aceste mijloace mai ales doua erau menite sa dea expresie acestei autonomii: dreptul de a conferi decoratiuni si dreptul de a bate monete nationale.

In cabinetul numismatic al Academiei romane se aflau inainte de razboi (astazi sunt la Moscova) mai multe monete de arama batute in timpul acestui

Colectionarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

Domnitor.

Nu cunoastem imprejurarile in cari s'au batut aceste monete, nici in baza carei legi; insa este cert, ca Voda Cuza voia sa puna Turcia in fata unui fapt indeplinit, batand aceste monete, si atunci Turcia n'ar mai fi avut cum sa mai protesteze, fiind Domnitorul sustinut de Imparatul Francezilor Napoleon al III-lea, care iubea mult pe Romani. Tot Cuza-Voda a conferit si decoratiuni ⁴⁾.

Dupa informatiunile ce avem pana in prezent, Cuza a batut o singura specie de monete: *piese de arama de 5 sutimi*. Ele au fost confectionate la Paris in 1864 si trimise in tara in foarte mic numar, ca exemplare de proba. D-l Consantin Moisilne spune ca n'au fost puse in circulatiune ⁵⁾.

Monetele au fost batute in anul de apogeu al Domnitorului Cuza, atunci, cand izbutise sa se impue tarii si streinatatii prin lovitura dela 2 mai 1864, in urma careia putu face secularizarea averilor manastiresti si impropietarirea taranilor.

4) Ordinul <<Steaua Romaniei>> trei grade a fost infintat de Cuza.

5) Vezi acelaș articol

Iata cum se prezinta moneta lui Cuza-Voda (Fig1).

Av. ALEXANDRU / IOAN I Capul Domnitorului in profil spre dreapta. Doua cercuri lineare.

Rv. PRINCIPATELE UNITE (circular)
5 SUTIMI / 1864 (in cameo).
A. * C. (jos).

Cerc perlat interior, doua cercuri lineare marginale.

Arama 25 mm. ¹⁾

Abia peste trei ani, la 1876, sub Domnitorul Carol I, se bat cu consimtamentul Turciei primele monete marunte de arama cari au putut fi puse in circulatie inlocuind monetele divizionare straine.

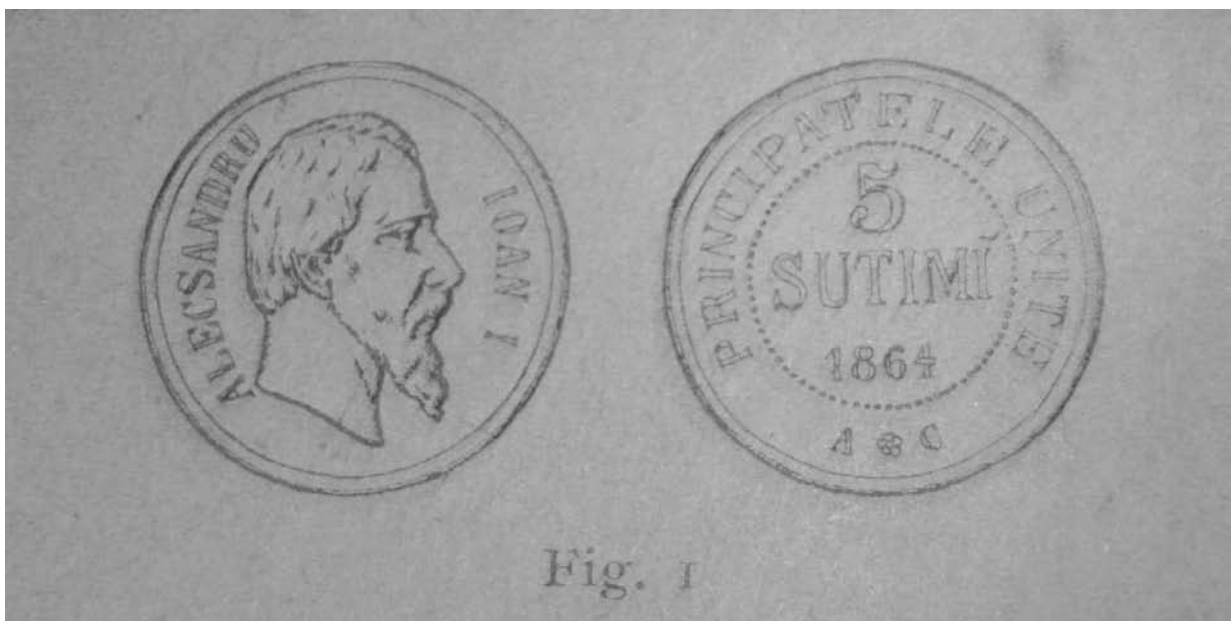
VICTOR N. POPP

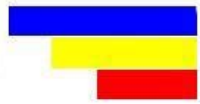
- 1) C. A. Orasanu: *Monetele metalice romane din timpul regelui Carol I* (Cronica Numism. An I No. 2).
- 2) *Analele Acad. Rom.* 1912. Mem. Sect Stiintif.
- 3) *Cronica Numismatica si Arheologica*, II, p.2

Articol publicat in:

Buletinul Societatii Numismatice Romane. Anul XVI Nr. 40 Octomvrie – Decemvrie 1921. Partea III pag. 99.

¹⁾ Exemplarul descris aci se afla in posesiunea D-lui Albert Zwiebel, cunoscutul anticar din Bucuresti.

RESTITVTOR REIP la Sirmium

Deși nu la fel de prolixă ca Cyzicus sau Siscia, monetaria Sirmium (astăzi Sremska Mitrovica, Serbia) este importantă în cercetările numismatice în contextul în care monedele emise aici, în special în secolul 4, sunt considerate astăzi cel puțin „scarce” iar răspandirea lor nu a avut aceeași magnitudine ca a pieselor emise la Siscia, de exemplu, în est sau Arelate în vest.

Este posibil ca începuturile monetariei de la Sirmium să se afle în perioada domniei lui Gallienus (253-268) însă în acest sens nu există încă date concludente. Cert este că în secolul 4, monetaria Sirmium a avut 2 perioade de funcționare continuă, emitând piese de AU, AG și AE mai întâi între 320-326 și apoi 351-364, cu mici aproape ne semnificative apariții, însă doar în AU, și după această dată. Monedele emise aici sunt cautate astăzi de colecționari poate nu atât pentru raritatea lor, cât mai ales pentru faptul că în general, monetaria Sirmium se distinge prin modul foarte fin, curat, cu atenție pentru detalii în care s-au bătut atât piesele din metal pretios cât și cele din bronz. După ce emite pentru Constantin I, Constantin II, Crispus, Helena și Fausta în prima perioadă și Constantius II, Constantius Gallus, Iulian Apostatul, Iovian, Valentinian și Valens în a doua perioadă de funcționare, monetaria Sirmium își încheie activitatea în ceea ce privește emisiunile în AE în 364, cu tipul RESTITVTOR REIP.

Subiectul acestei mici intervenții este exact tipul RESTITVTOR REIP (cu valoarea probabilă de jumătate de maiorina/centenionalis) în format AE3, „fratele mai mic” al emisiunii AE1 RESTITVTOR REIPVBLICAE (cu valoarea de 2 maiorinae), emis la Sirmium. Tip monetar cu o răspandire relativ mică, emis între 364 și 367, în cantități mici la monetariile Arelate, Alexandria, Lugdunum, Aquileia, Antiohia, Constantinopol, Cyzic, Heraclea, Nicomedia, Roma, Siscia, Sirmium și Thessalonika, RESTITVTOR REIP este mult mai rar întâlnit decât clasicele SECVRITAS REIPVBLICAE sau GLORIA ROMANORVM.

Acest tip de revers apare în 364, în ultima parte a domniei lui Iovian, înaintea revoltei lui Procopius și va deveni model pentru varianta REPARATIO FEL TEMP emisa de acesta în perioada 365-366 la Constantinopol, Cyzic, Heraclea și Nicomedia. Pe când RESTITVTOR REIP este emis începând cu Iovian, varianta AE1 - REIPVBLICAE este decalată cu câteva luni, fiind cunoscută de-abia începând cu emisiunile lui Valentinian. Piese mari de 2 maiorinae emise de frații Valentinian și Valens au însă la baza aceeași idee de revers cu tipul VICTORIA ROMANORVM AE1 emis de Iovian în timpul scurtei sale domnii – și anume împăratul în picioare ținând un stindard cu monograma creștină (IABARVM) în mână dreaptă și victoria pe glob în mână stângă.

Conform datelor prezentate în Roman Imperial Coinage volumul IX, tipul RESTITVTOR REIP a fost bătut la Sirmium în toate cele 3 denotații, AE, AG și AU, pentru Valentinian I și Valens. Piese AE3 prezintă marcile a 2 officinae : A și B, catalogate ca 6a

Colectionarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

– pentru Valentinian (ambele officinae) si 6b – pentru Valens (ambele officinae). Prin aceasta emisiune, standardul AE3 a trecut din nou la un diametru de aproximativ 18mm, iesind din tiparele impuse de bronzurile din perioada lui Iulian Apostatul sau Iovian, cunoscutele VOT VOT X MVLT XX sau VOT V MVLT X ce aveau un diametru in medie de 20mm. Ceea ce face aceste piese deosebite este dubla conjunctura in care se afla, fiind in acelasi timp printre primele emisiuni ale acestui tip in 364 dar si ultimele emisiuni in bronz la Sirmium. Astfel, dintre toate piesele antice, datate mai mult sau mai putin cu aproximatie,

aceste monede au o baza sigura pentru o datare destul de precisa.

Prezente aici spre exemplificare sunt 2piese – Valens RIC 6b in Fig.1 si Valentinian RIC 6a in Fig.2, piese din colectia proprie.

Bibliografie :

1. **ROMAN IMPERIAL COINAGE Volume IX Valentinian I to Theodosius I - MATTINGLY, H., SUTHERLAND, C.H.V. & CARSON, R.A.G., publicat prima data in 1951, republicat in 1997, Londra, Spink.**
2. <http://esty.ancients.info/ricix/type2.html> - pentru o prezentare succinta a tipului.

autor: Andrei Bontas

Fig.1 Valens RIC 6b

Fig.2 Valentinian RIC 6a

COLECTIONARUL ROMAN - revista online gratuita pentru colectionari, ISSN 1842 - 6069

Contact:

Aldor Balazs - e-mail:

office@transylvanian-numismatics.com

Nu ezitati sa ne contactati pentru orice intrebari, contributii, observatii, pe e-mail sau pe forum!

Colectionarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

Licitatii din strainatate

St. James's Auctions - Auction 8 & 9

Online bidding ends: 17 June 2008

Rare Banknotes of the World, British Crowns and Sovereigns, Rare South African Coins, Medals and Tokens, Iranian Gold Medallions
<http://www.sixbid.com/nav.php?p=viewsale&sid=51>

*

Dix Noonan Webb - Auction 78 & A5

19 - 20 June 2008

Irish, Celtic, British and World Coins, Important Irish Coins from a Private Collection, A Collection of Coins of the Iceni. Ancient Coins and Numismatic Books including the Collection formed by the late Ian Johnson.
<http://www.dnw.co.uk/>

*

Fritz Rudolf Kuenker GmbH & Co. KG - Auction 141 & 142

19 & 20 June 2008

Wallenstein, Wismar, Stralsund, Rostock. European Medals. Orders and Decorations.
<http://www.kuenker.de/>

*

Freeman & Sear - Mail Bid Sale 15

27 June 2008

Ancient coins. Medieval and modern world coins and medals. Antiquities and books.
<http://www.freemanandsear.com/>

*

Dix Noonan Webb - Auction M7

1 July 2008

Historical and Art Medals including Irish Medals from a Private Collection. The Dr Stephen Martin Collection of Indian Medals and

World Art Medals.

<http://www.dnw.co.uk/>

*

Auktionen Frühwald - Auction 82:

July 4 and July 5, 2008

Ancient Coins - Medals - World Coins - Austrian Coins

<http://www.auktionen-fruehwald.com/>

*

Harlan J. Berk Ltd. - Buy or Bid Sale 160

13 Aug. 2008

Ancient Coins, Antiquities

http://www.harlanjberk.com/currentbbs/bbs_main.asp

-

Targuri din strainatate

Sammlermarkt in Hamburg - 12.07.2008

Congress-Centrum Hamburg CCH, Tiergartenstrasse

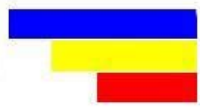
Sammelmarkt Berlin - 13.07.2008

Ludwig Loewe-Höfe, (Bezirk Tiergarten), Wiebeinstr. 42

Targuri din Romania

Targul Colectionarilor Brasov - 19 iulie

Locatie (neconfirmata): ITC

Monetăria de la Sibiu în timpul lui Matei Corvin

autor: Ing. Aldor Balazs

După moartea lui Ladislau V, Dieta Maghiară îl alege rege al Ungariei pe Matei de Hunedoara (Corvinul)¹ în ianuarie 1458 și decide emiterea de monedă nouă la cursul 1 gulden = 200 dinari de argint = 400 oboli. În luna mai a aceluiași an, Dieta convocată la Pesta discutând problema monetară, decide că valoarea monedelor de aur și argint nu se poate schimba fără consultarea în prealabil a principalilor clerici și a nobilimii, precum și desemnarea unor „oameni de încredere” pentru controlul calității monedelor de aur și argint².

Conținutul de argint al dinarilor se poate determina exact după dispoziția regelui Matei semnată în 3 august 1459 și transmisă orașului Kaschau, conform căreia dintr-o marcă de argint trebuie bătute 375 dinari. Acest tip de dinar, totodată primul emis de Matei, a fost deci unul de o calitate destul de slabă, având un conținut de argint de numai 250 la mie³.

Trei ani mai târziu, în septembrie 1462 Matei decide să schimbe din nou conținutul de metal prețios al monedelor, al căror curs era acum stabilit la 300 dinari, respectiv 600 oboli la un gulden. A poruncit ca monedele noi bătute la mai multe monetării să fie acceptate peste tot, iar circulația celor vechi era interzisă, prin legea semnată la Turda în 17 septembrie 1462⁴. Nu se cunosc date exacte, dar nu a putut fi vorba decât de monede cu un conținut foarte redus de metal prețios, care n-au rezistat mult.

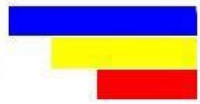
Dieta întrunită anul următor la Tolnavar a luat din nou în discuție problema monetară, iar articolul XXVI al legii semnate în 29 martie 1463

pare să fie un prim pas pregătit pentru o reformă monetară ulterioară⁵. Acest articol prevedea emiterea de monedă nouă de calitate, din care 100 de dinari, respectiv 200 oboli să valoreze un gulden. Totodată s-a încercat refacerea unității monetare pe întreg teritoriul regatului, dar fără succes, din cauza imposibilității stopării circulației monedelor austriece pe granițele de vest, în pofida pedepselor aspre prevăzute: confiscarea proprietăților preoților și nobililor care refuză acceptarea monedelor noi pe moșiile lor.

Aceste prevederi nu sunt fără precedent, în timpul regelui Ulaszlo I existând o lege care pedepsea cu moartea și confiscarea averilor pe cei care nu respectă cursul stabilit, iar regele Ladislau V cerând mai târziu confiscarea proprietăților celor care săvârșesc aceeași faptă⁶.

Intenția lui Matei era evidentă: introducerea unei monede de argint de calitate, care să-și poată păstra valoarea o perioadă îndelungată. El promite în articolul XXII al așa numitei „Legi al Încoronării” (Decretum Albense seu Incoronationis) din 1464 să emită monedă bună de argint, cu aceeași greutate și conținut de argint ca cele emise de regele Sigismund, și care să circule atât timp cât el trăiește⁷. Moneda „bună” din timpul lui Sigismund luată ca referință nu poate fi decât dinarul de tip CNH II 124A care are un conținut de argint de 531,25 la mie, și care are un corespondent între monedele emise de Matei: dinarul de tip CNH II 219, care are aceeași greutate, mărime și conținut de argint.

Cadrul legal a fost creat treptat, după 1462 Matei semnând mai multe decrete care să facă posibilă punerea în practică a reformei monetare. În 1464 din punct de vedere legal terenul era pregătit deja, dar din cauza contextului economico-politic reforma a trebuit să fie amânată până în 1467. Numismații în general consideră decretul semnat de Matei în 1 aprilie 1467⁸

Colecționarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

ca început pentru marea reformă, deși cadrul legal o reprezentau legile emise anterior, începând din 1462.

În principal reforma nu a constat din altceva decât să emită o monedă nouă de bună calitate luând ca etalon moneda mai sus amintită (moneta maior) a lui Sigismund. Cursul s-a stabilit la 100 dinari pentru un gulden și s-a emis din nou și moneda mare de argint, grosul, la cursul de 20 bucăți la un gulden.

Reforma lui Matei a reușit să stabilizeze cursul dinar-gulden pentru o lungă perioadă de timp, și a adus rata de schimb aur-argint la 1:8,38 de la 1:12. Prima dată s-a schimbat iconografia monedelor de argint (pe avers aparând stema lui Matei și legenda prescurtată *moneta Mathie regis Ungarie*, iar pe revers Madona cu Copilul în mâna dreaptă și legenda Patrona Ungarie, uneori prescurtată), iar ulterior și a celor de aur. S-au emis trei tipuri de monede de argint: grosi, dinari și oboli. Obolul (cu valoarea de ½ dinari) urmărește iconografia dinarilor, dar nu are legendă.

Monetăria de la Sibiu a fost cea care a pus în practică cel mai târziu reforma lui Matei Corvin. Sediul camerei din Transilvania a fost mutat la Sibiu la sfârșitul anilor 1420. În spatele acestei decizii au stat probabil atât motive strategice, cât și economice. Materia primă venea de la minele din Baia de Arieș și Radna, dar și de la cei care spălau aur în râurile din Transilvania, iar constanța aprovizionării a asigurat continuitatea în funcționare și profitabilitatea monetăriei.

După anul 1465 aici nu s-au mai bătut monede de argint decât pentru o perioadă foarte scurtă de timp, după reforma monetară, deși în 1466 au primit instrucțiuni ferme de la Matei Corvin în acest sens. De fapt nu se cunoaște exact când s-au pus în practică și aici prevederile reformei lui Matei. Conform unor cercetători, baterea de monedă de argint la Sibiu a fost sistată în 1468-1469. Dar dinarii și obolii emisi

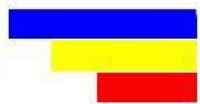
aici par să infirme această teorie, întrucât toate poartă semnul comitelui Thomas Altemberger (h-T) - primarul orașului Sibiu.

Conform tradiției, în secolul XV primarii Sibiului erau și comiții monetăriei⁹. Altemberger, deși se afla la Sibiu încă din 1467, a preluat funcția de primar numai în 1470¹⁰, deci nu putea fi comitele monetăriei decât începând cu acel an. Pe de altă parte, lista comiților din această perioadă se poate stabili ușor din sursele scrise și din semnele de monetărie. În 1467 sunt menționați Stephan Mikolai și Melchior Aurifaber (h-M = Hermannstadt-Melchior), iar în a doua jumătate a aceluiași an documentele vorbesc de Kovacs Stephan (h-cruce pe potcoavă în scut).

Se pare că și comitele de la Baia Mare, Albert Jung a bătut monede la Sibiu în această perioadă, ca dovadă semnul lui (trei scoici în scut) care apare pe ducați. Activitatea lui Jung de la Sibiu se poate explica prin faptul că monetăria de aici, împreună cu cele de la Baia Mare și Baia de Arieș au fost închiriate în 1468 cetățenilor din Baia Mare de către Matei Corvin pentru o perioadă de un an, contra sumei de 13,000 guldeni.

Asta înseamnă cu semnul lui Altemberger (h-T) poate să apară cel mai devreme pe monedele emise în 1470, deci reforma monetară a fost pusă în practică la Sibiu doar după ce acesta din urmă a preluat funcția de comite. Motivația acestui fapt putem doar s-o presupunem, și poate avea legătură cu complotul îndreptat împotriva lui Matei, care a eșuat, iar Altemberger a văzut în aplicarea reformelor o cale prin care poate câștiga încrederea regelui.

Monetăria a funcționat în marea parte a secolului XV în casa Hecht, proprietatea lui Cristophorus Italicus de Florentia, de la fiul acestuia achiziționând-o ulterior viitorul primar Georg Hecht pentru suma de 1000 guldeni, în 1472. Există indicii că

Colecționarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

pentru o perioadă scurtă de timp activitatea monetăriei s-a desfășurat și în Casa Altemberger-Pemflinger (Primăria Veche) de la Fleischergasse 2. Această clădire, fosta casă a primarului Altemberger, a fost cumpărată după moartea acestuia de Nikolaus Proll și Johannes Lulay, ambii ulterior comiții monetăriei din Sibiu.

Pătura conducătoare din oraș a primit întotdeauna monetăria ca un instrument cu ajutorul căruia își pot spori averile, astfel explicându-se și frecvența mare a numelui *Münzer* în registrele din sec. XV. În registrul de impozite din 1473-1477 apar mai multe nume din personalul monetăriei, iar sumele depuse arată ca au făcut parte cu siguranță din pătura conducătoare. Astfel sunt amintiți Paul Munczer, Johannes Goldenmünzer, Nikolaus Goldschmid, Melchior Goldsmyt¹¹, Conradus Monetarius. Gestul lui Matei de a închiria monetăria din Sibiu cetățenilor din Baia Mare, un gest cel puțin neprietenos față de cei din Sibiu, se poate explica prin complotul mai sus amintit, în care se pare că au avut un rol și anumiți cetățeni din acest oraș.

Comiții monetăriei din Sibiu în timpul lui Matei Corvin:

1. Mikolai Stephan este menționat în sursele scrise împreună cu Melchior în 1461¹² („... Egregiis Stephano de Mykola et Melchior Camerariis cusionis monetarum in Camera Cibiniensi constitutis...”) și apoi din nou în 1467¹³ tot împreună cu Melchior. Semnul lui: „S”. A bătut numai guldeni.
2. Kovacs Stephan a fost comite la mai multe monetării, și se pare că a avut un rol important și în marea reformă monetară al lui Matei Corvin. La Sibiu este amintit în 1467 („Kowach Istvan ... pridem comes camere Cibiniensis”)¹⁴. Semnul lui: cruce pe o potcoavă, sau „S”, sau

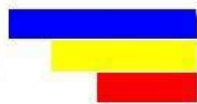
„K”.

3. Albert Jung a avut o activitate intensă la mai multe monetării. Deși surse scrise îl menționează numai la Baia Mare, semnul lui (stema familiei: trei melci - în scut) apare și pe guldeni bătuti la Sibiu în 1468-1469, în perioada când monetăria de aici împreună cu cele de la Baia Mare și Baia de Arieș au fost închiriate cetățenilor din Baia Mare de către Matei Corvin pentru o perioadă de un an.

Fig. 1. Gulden Mathias Corvin (1468-1470) Sibiu
– cu semnul comitelui Albert Jung

4. Thomas Altemberger a fost primarul Sibiului, și mai multe surse scrise îl menționează comite al monetăriei de aici în 1481, 1485, 1486 și 1491¹⁵. Numele lui provine de la denumirea în limba germană a localității Baia de Criș (Altenberg). Conform semnelor de monetărie se pare că a fost comite al monetăriei din Sibiu pentru mai mult de 2 decenii. Semnul lui „T” apare pe guldeni, dinari și oboli.

Colecționarul Român

Numărul 15, Iunie 2008

Fig. 2. Gulden Mathias Corvin (1468-1470) Sibiu
– cu semnele lui Thomas Altenberger și Melchior
Aurifaber

Din registrele de cementare de la casa de separare care au rămas din ultimii ani de comiție al lui Altenberger istoricul maghiar Oszkar Paulinyi a calculat venitul aproximativ al monetăriei, și a arătat că producția anuală a cămării din Sibiu în această perioadă a fost 1123 mărci (275 kg)¹⁶. Din această cantitate se puteau bate 78,000 guldeni, asta însemnând că în aceasta perioadă cantitatea de guldeni care au ieșit de la monetăria din Sibiu era comparabilă cu cea bătută la Kremnitz, sau poate chiar a depășit-o în unii ani.

(Footnotes)

- 1 Decreta II, p. 81-87.
- 2 Decreta II, p. 94.
- 3 Pohl 1968, p. 43-44.
- 4 Pohl 1968, p. 45-46.
- 5 Decreta II, p. 131-139.
- 6 Krizsko 1880, p. 34.
- 7 Decreta II, p. 140-150.
- 8 Decreta II, p. 162-168.
- 9 Seiwert 1863-1865, p. 167-169.
- 10 Gündisch 1987, p. 129, 131
- 11 Gündisch 1987, p. 197
- 12 Horvath-Huszar 1955-1956, p. 29
- 13 Horvath-Huszar 1955-1956, p. 30
- 14 Jako 1990, p. 650
- 15 Gündisch 1987, p. 138; Huszar 1965-1966, p. 57; Horvath-Huszar 1955-1956, p. 30
- ¹⁶ Paulinyi 1936, p. 64

Bibliografie

Decreta II = Decreta Regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns. 1458-1490, Collectionem manuscriptam Francisci Döry additamenti auxerunt, commentariis notisque illustraverunt Georgius Bonis, Geisa Erszegi, Susanna Teke. Budapesta, 1989. (Publicationes Archivi Nationalis Hungarici II. Fontes 19.)

Gündisch 1987 = Gündisch Gustav, Der Hermannstaedter Buergermeister Thomas Altenberger, Leben und Werk. In: Aus Geschichte und Kultur der Siebenbuergischen Sachsen. Ausgewaehlte Aufsaeetze und Berichte. Köln, 1987

Horvath-Huszar 1955-1956 = Horvath T. A. - Huszar Lajos, Kamaragrofok a kozepkorban. Numizmatikai Kozlony 54-55 (1955-1956)

Huszar 1965-1966 = Huszar Lajos, Kamaragrofok a kozepkorban. I. Kiegeszites. Numizmatikai Kozlony (1965-1966) 49-53.

Jako 1990 = Jako Zsigmond, Akolozsmonostori konvent jegyzokonyvei (1289-1556). Budapesta, 1990

Paulinyi 1936 = Oszkar Paulinyi, Magyarorszag aranytermelese a XV. szazad vegen es a XVI. szazad derekan. *A Grof Klebelsberg Kuno Magyar Tortenetkutato intezet evkonyve 6 (1936)*

Pohl 1968 = Die Münzstätte Kaschau im Mittelalter, Südost-Forschungen 27 (1968) 28-50

Krizsko 1880 = Krizsko Pal, A kormocyi regi kamara es grofjai. Budapesta, 1880. (Ertekezések a tortenelmi tudomanzok korebol VIII. 10.)

Seiwert 1863-1865 = Gustav Seiwert, Beitrage zu einer Geschichte der Hermannstaedter Muenzkammer. Archiv des Vereins fuer Siebenbuergische Landeskunde 6 (1863-1865)

CNH = Rethy Laszlo, Corpus Nummorum Hungariae I-II, Budapesta 1899-1907